

Begroeting van Eddy van Vliet als lid van de Academie

Ward Ruyslinck

In de vergadering waarin de dichter Eddy van Vliet
werd geïnstalleerd als lid van de Academie, 1994.

Mijnheer de voorzitter, waarde collega's, hooggeachte genodigden,

Ons erelid Karel Jonckheere heeft de dichter ooit omschreven als een leperd die meer uit zichzelf haalt dan erin zit. Het komt geen ogenblik bij me op Eddy van Vliet, die ik persoonlijk heb leren kennen als een integer en rechtschapen individu, te bestempelen als een leperd, maar voor het overige is de definitie van Jonckheere zeer zeker toepasselijk op hem, zoals op alle dichters van enige betekenis. Bij een oppervlakkige lezing van de poëzie van Van Vliet krijg je de indruk dat hij alles uit zichzelf haalt wat erin zit, en in de engere zin is dat ook zo, maar bij herlezing merk je dat hij aan zijn innerlijke werkelijkheid, bevrucht door concrete ervaringen, dat snuifje verbeelding en filosofie toevoegt dat zijn lyriek een universeel karakter verleent. Het verrassende en tegelijk geruststellende is dat hij dat intuïtief doet. Er komen geen effectbejag, geen handige kneepjes of poëtische posen aan te pas. Je bent geneigd te veronderstellen dat het gewoon uit hem opborrelt, al is dit wellicht een gevaarlijke veronderstelling: bevlogen kunstenaars, die het *métier* beheersen, hebben dikwijls ook de gave hun lezers in die illusie te doen geloven.

Dat Eddy van Vliet nagenoeg alles uit zichzelf haalt wat erin zit is al vaker geconstateerd, door critici en recensenten, en het werd ook door de dichter zelf in interviews beaamd en toegelicht. Men kan er niet omheen: het werk van deze 51-jarige, Antwerpse 'poet laureate' heeft een sterke autobiografische inslag. Het verleden, meer in het bijzonder de weemoedige herinnering aan wat onherroepelijk gewéést is, staat centraal in dit romantische dichterschap. Wie het tiental bundels doorbladert die Van Vliet sinds 1964 publiceerde – ik denk daarbij voornamelijk aan *Het grote verdriet*, *Na de wetten van Afscheid & Herfst*, *Jaren na maart*, *De binnenplaats* en *De toekomstige dief* – komt telkens weer het 'Voorbije' tegen, 'die zurückklockende Vergangenheit' met zijn gelukkige en verdrietige momenten: de vader, de moeder, de grootvader en de grootmoeder, de vrienden van weleer en de vrienden die hem ontvallen zijn, de geliefden en de jeugdige Eddy zelf, 'lopend door de stad aan de zijde van zijn moeder' of 'zich schamend over zijn te dunne benen' (om maar enkele van de vele zelfportretjes te citeren). De nostalgische herinnering aan de argeloosheid en onschuld van de kinderjaren wordt zelfs een gesmoorde kreet van terugverlangen in het gedicht 'Het restaurant': 'God o god, waarom was ik geen kind gebleven, dat onder de tafel een perzik at, of een gangster die met de stem van Humphrey Bogart sprak?'. De poëzie van Van Vliet is dooraderd met dergelijke flash-backs, de retrospectieve vibraties van de volwassen dichter-advocaat-echtgenoot-en-vader die hunkert naar wat Du Perron noemde 'de leugen van de

kindertijd, de leugen van wat wij zouden doen en nimmer deden'.¹ In de voortreffelijke monografie die hij vorig jaar over Van Vliet publiceerde, schenkt Benno Barnard terecht veel aandacht aan diens sentimentele verbondenheid met het verleden, die een van de essentiële elementen is in de scheppende conceptie van Van Vliet. Hij definieert deze als (ik citeer) 'zijn geweldige, bijna obsessievolle belangstelling voor herinneringen, bij voorkeur van de elegische soort, zoals we die allemaal kennen, met hun zachte verschrikkelijkheid, hun bittere verrukking, dierbaar en afschuwelijk tegelijk: een vader die ons haar op zondag knipte, de krullerige bibelots in het huis van onze grootouders, het lachje van onze eerste filmster... Maar al deze dingen zijn voorbij', zegt Barnard, 'het is aangeraakt door de dood, en de glanzende momenten uit onze kindertijd worden, zodra we omkijken, ingesloten door doffe feiten.'

Het is dan ook niet verwonderlijk dat iemand, die zulk een diepgewortelde, naar melancholie zwemende *nostalgie du passé* koestert, algemeen beschouwd wordt als een romantisch dichter. Ik zal de laatste zijn om dit tegen te spreken, maar wie via zijn dichtkunst vertrouwd raakt met de gevoels- en denkwereld van Van Vliet komt onvermijdelijk tot de vaststelling dat hij niet echt een volbloed romanticus is. Wie voorzichtig het laagje nostalgie en weltschmerz wegpulkt, ziet daaronder een tegen wil en dank maatschappelijk aangepaste realist te voorschijn komen – en dat zou wel eens de gefrustreerde meester in toga kunnen zijn die beroepshalve door het Burgerlijk Wetboek en andere verzamelingen van rechtsregels op de begane grond wordt gehouden – en wie nog wat verder doorkrabbt vangt waarschijnlijk ook een vage glimp op van de scepticus Van Vliet, die de zin van het bestaan met uitdagende vraagtekens in twijfel trekt, die de liefde van haar voetstuk schrijft en de dood met een hoerig knipoogje verwelkomt. Ik zou Eddy van Vliet dan ook graag, samenvattend gesproken, een romantisch realist of een realistisch romanticus durven noemen. Ogenscheinlijk is dit een contradictio in terminis, maar in werkelijkheid komt deze complexe geaardheid vol innerlijke tegenstrijdigheden wel vaker bij creatieve enkelingen voor. Ik beroep me daarbij op het gezag van Carl Gustav Jung, die in zijn opstel 'Psychologie en literatuur' tot de conclusie komt dat 'iedere creatieve mens een dualiteit of een synthese van paradoxale eigenschappen is'.

Persoonlijk zou ik bij nadere overweging Van Vliet misschien toch liever karakteriseren als een postmodernistisch romanticus, een vrijzinnig dichter die ondanks zijn innigheid en zijn amoureuze aanleg en zijn behoefte aan de herbeleving van het verleden zich redelijk goed thuis voelt in de laatste decennia van deze eeuw, die Nabokov, Jackson Pollock, het Verenigd Europa, Philips-gloeilampen, juke-boxen en bomen die schadelijk zijn voor het doorgaand verkeer in zijn wereldbeeld incalculeert en die in 'Tien tot schizofrenie leidende vragen' een wrang protest laar horen tegen de dubbele moraal van onze westerse samenleving.

Ach, het doet er eigenlijk weinig toe in welk hokje we Van Vliet stoppen; de literatuurgeschiedenis zal hem te gelegener tijd wel onderbrengen waar hij thuishoort. Wat er wél toe doet is dat we in hem een van de belangrijkste, zo niet de belangrijkste dichter van zijn generatie mogen begroeten – een bewering die ik misschien best kan rechtvaardigen door u, tot besluit, enkele van zijn gedichten voor te lezen. Dit betekent een keuze maken uit enkele honderden puntgave, oorspronkelijke gedichten, en wat ik u nu ten gehore breng is dan ook het resultaat van een subjectieve afweging.

Uit de bundel *Jaren na maart*, verschenen in 1983, heb ik het retrospectieve gedicht 'Eigendom was diefstal' gekozen:

Eigendom was diefstal in de dagen
waarop ik met het bovenlijf ontbloot (en
zonder handen) door de straten reed:
een clown op de fiets.

Een piloot die de geluidsmuur doorbrak.
Neen. Een ridder die rechtvaardigheid bracht
en zodoende elk huis waar meisjes woonden
definitief voor zich gesloten zag.

De voorzichtigen die niet uitgleden werden gemedend,
maar een vrouw moest maagd zijn. Schaatsen rijdend
en des zomers wachtend op een bed van mos.

Aan geen brief ontbrak wat gelijk stond met ademen:
een grenzeloze bedroefdheid,
verpakt in vloeken en boeren.
De hemelse pracht der onbeschoftheid.

In de bundel *De binnenplaats*, daterend van 1987 en in 1989 bekroond met de Driejaarlijkse Staatsprijs voor Poëzie, staat een merkwaardig gedicht dat door zijn min of meer anekdotische inhoud de ervaring van ontelbare stervelingen op een geestige manier verwoorde. De titel van het gedicht is 'Verliefd':

Zo gaat het, zo ging het en zo zal het altijd gaan.
Afspreken in cafés op de sluitingsdag.
Aan de verkeerde zijde van bruggen staan.
Tussen duim en wijsvinger, als brandende as,
het fout begrepen telefoonnummer.
Parken te nat, hotels te vol, Parijs te ver.
Liefde als een veelvoud van vergissingen.
Onbeholpen woorden als zoëven op zak en
zoveel zin om, los van de wetten
van goede smaak en intellect, te schrijven
dat van de stad waar je elkaar voor het eerst zag,
een plattegrond bestaat, waarop een kus,
die het nauwelijks was, geregistreerd werd.

Dichters die iets met Eros hebben, hebben meestal ook iets met Thanatos. Van Vliet is geen uitzondering op die regel. Uit zijn jongste bundel, *De toekomstige dief*, heb ik het bijtende

gedicht 'Dood' gelicht dat door zijn strekking aan de balladen van François Villon doet denken:

Dood. Heb geen angst. Talm niet
voor mijn deur. Kom binnen.
Lees mijn boeken. In negen van de tien
kom je voor. Je bent geen onbekende.
Hou mij niet voor de gek met kwalen
waarvan niemand de namen durft te noemen.
Leg mij niet in een bed tussen kwijlende
kinderen die van ouderdom niet weten wat ze zeggen.
Klop mij geen geld uit de zak
voor nutteloze uren in chique klinieken.
Veeg je voeten en wees welkom.

Dames en heren, wie zulke verzen schrijft mag, vind ik, aanspraak maken op een zetel in de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde. Een dichter van dit formaat heeft ontegensprekelijk recht op een vleugje onsterfelijkheid, en op het warme applaus van ons allen.

---

¹ De advocaat Eddy van Vliet was één van de juristen die Ward Ruyslinck in 1976 met succes verdedigden in het kortgeding dat de Dierenbescherming Antwerpen tegen Ruyslinck en Uitgeverij A. Manteau had aangespannen om onmiddellijk de verkoop van het boek *In naam van de beesten* te laten stopzetten.